

SPECIFICUL TRANZIȚIEI LA ECONOMIA DE PIAȚĂ ÎN AGRICULTURA ROMÂNIEI

Tranziția în mediul rural, în agricultură în mod expres, ar trebui să semnifice sensul opțiunii politice generale, strategia economică și implicit socială, direcții și alternative eficiente de dezvoltare în prezent și în perspectivă.

Fundamentarea tranziției în agricultură reclamă stabilirea obiectivelor, etapelor și măsura ritmurilor, analiza complexă a mijloacelor practice, a alternativelor posibile, a criteriilor de evaluare și decizie, analize teoretice multidimensionale și pluridisciplinare. Altfel spus, elaborarea strategiei tranziției în agricultură trebuie să îmbine latura pragmatică cu abordarea teoretică semnificând o etapă de selecții fundamentale, de raționamente cu valori axiomatice privind realitatea din perspectiva unor structurări, restructurări de bază. Adoptarea pe această bază a unui set complex de soluții, direcții și opțiuni în vederea trecerii totale, la alt tip de relații de producție, schimb și repartitie care să garanteze prosperitatea autentică a acestei ramuri și să depășească criza dezvoltării în general.

Tranziția semnifică, „rezultatul crizei de eșec total și profund, incapacitatea de a mai supraviețui în actuala stare de fapt”¹.

Criza agriculturii românești, eșecul lamentabil al agriculturii colectiviste a fost determinat, decenii întregi, de politica economică a regimului totalitar. Ignorarea și periferizarea cooperativelor agricole s-a concretizat în volumul redus al investițiilor, în practicarea unor prețuri constant scăzute la achiziții și contractări de produse vegetale și animaliere, în dotarea tehnico-materială necorespunzătoare, mult sub pragul unor tehnologii moderne, în centralismul excesiv al planurilor de culturi, încălcarea flagrantă a autonomiei unităților agricole, în ratele înalte de exploatare directă și indirectă a țărănimii etc., etc. Producțiile medii la hectar realizate se situau sub potențialul productiv datorită atât valorii scăzute a gradului de înzestrare tehnică a muncii, cât și penuriei constante de forță de muncă determinată de migrația masivă și ritmică din C.A.P.-uri.

Prelevarea la buget din agricultura cooperatistă a unei importante valori din plusprodusul creat ca și susținerea unui imens aparat birocratic central (U.N.C.A.P. și celelalte organisme intermediare de valorificare a produselor) ca și interdicția oricărei inițiative locale, lipsa oricărei norme de democrație, chiar și „comunistă”, au avut efecte directe asupra pauperizării acestei ramuri și în special a țărănimii. Agricultură cooperatistă parcurge un proces de dezechilibru financiar și social-uman, iar revigorarea

¹ Oscar Hoffman, „Revoluție și tranziție în România”, manuscris, Institutul de Sociologie, 1991.

ei presupunea măsuri radicale, de fond și nu paleative propagandistice comuniste. Falimentul ei într-o perioadă relativ scurtă era iminent. Oricum, sistemul colectivismului agricol nu putea fi „reformat” cu șanse promițătoare, iar criza subdezvoltării și a subproducției era inevitabilă mai devreme sau mai târziu.

Criza agriculturii socialiste deriva eminentemente din eșecul sistemului comunist, ea reprezentând doar o evidentă și univocă expresie.

Cît despre paroxistica demagogie populist-comunistă a superiorității și randamentului agriculturii socialiste evidența realității o infirmă cu consecvență, confirmînd încă odată caracterul anacronic și inefficient al acestui tip de proprietate impus cu forța ca și nonatașamentul țărănimii române la formula deposedării de pămînt și a colectivismului.

În consecință, putem susține teza potrivit căreia reforma în agricultură reprezintă în actualele condiții, postdecembriste 1989 o necesitate imperioasă, semnificînd în esență rezolvarea crizei de eșec a relațiilor de producție socialiste.

Reforma, în special în agricultura cooperatistă, modifică în mod radical și ireversibil, să sperăm, sistemul de muncă și de producție, conținutul și tipul relațiilor sociale în ansamblu, a restructurat în parte sistemul organizațional, a generat un nou sistem de interese și motivații, sedimentează un nou comportament economic al țărănimii, stimulează inițiativa particulară etc. Tranziția la economia de piață liberă a presupus și presupune încă realizarea unei autentice reforme economice și elaborarea unei legislații eficiente capabile să modernizeze cu adevărat agricultura privată, să revitalizeze ruralul.

Tranziția în agricultură a determinat schimbări fundamentale atât la nivelul structurii, cît și al infrastructurii, ca urmare a desființării sistemului proprietății socialist-cooperatiste și al creării proprietății private asupra mijloacelor de producție.

Promovarea și extinderea economiei de piață liberă instituie factorul de autoreglare economică în domeniul resurselor naturale, al muncii și capitalului, incipient în această fază, deși acest parametru este determinant. Sistemul piețelor în actuala tranziție spre o economie liberă capitalistă, competitivă și concurențială se caracterizează mai degrabă prin dezechilibrul manifestat eminentemente între cererea masivă de mărfuri agroalimentare și oferta redusă, nepunîndu-se încă problema, în acest stadiu, de dezvoltare a măsurilor de concurență și calitate. Agricultură se situează încă la pragul subproducției sau la cel al subzistenței micilor producători individuali. Supraproducția de mărfuri agroalimentare este posibilă doar prin afirmarea și consolidarea sistemului pieței resurselor financiare, a capitalului, producției și a muncii. În stadiul actual subvenționarea acestei ramuri de către stat este stringent necesară și oportună, ca și elaborarea unei strategii economico-sociale pe termen scurt și mediu de încurajare și profitabilitate a țărănimii.

Costurile tranziției vizează deopotrivă și țărănimea. Sistemul producției sociale nu a privit sau a oferit în proporții efectiv neglijabile protecție acestei clase sociale, de aici necesitatea stabilirii unor criterii și măsuri specifice de atenuare a efectelor negative ale trecerii la economia de piață.

Expresia cea mai generală a tranziției la economia de piață o reprezintă acțiunea de privatizare, deci de transformare structurală a întregii

agriculturi prin instituirea dreptului de proprietate privată asupra fondului funciar. Nu este necesar să abordăm problema eficienței proprietății private, a superiorității acesteia comparativ cu cea socialistă, a creșterii competitivității, a sistemului concurențial bazat pe calitate și profit nemijlocit. Situația economică a României interbelice este concludentă ca și contribuția semnificativă a sectorului particular-individual al agriculturii la producția de carne, produse lactate, legume, fructe etc. în perioada economiei socialiste — deși ponderea acestuia era practic redusă.

Privatizarea în dificilul și complexul proces de tranziție la economia de piață, indiferent de ramura de activitate productivă rămîne singura alternativă posibilă și necesară, imprimînd societății globale caracterul viabil. Singura cale posibilă de schimbare radicală a relațiilor de producție și a celor sociale de la comunism la economia de piață rezidă în sistemul de privatizare. Realizarea acestui deziderat major presupune pragmatism și evaluări teoretice în diminuarea costurilor tranziției la economia de piață liberă. Tranziția în agricultură, ca de altfel și la nivel societal, îmbină un tip de acțiuni și fenomene absolut noi în istorie, factori de risc, influențe de contracarare sau reversibilitate, de aceea este stringent necesară elaborarea pe baze realiste a unei complexe și ample strategii și, nu numai sub raport economic, tehnic, cum se încearcă astăzi, dar și social-uman.

Privatizarea în procesul tranziției este direct influențată ca ritm și amploare de starea și esența societății politice și a societății civile, de mulțiplii factori endogeni și exogeni. Din acest punct de vedere, reforma din agricultură, incompletă, cum este acum, și cu efecte nu tocmai așa cum se scontă, și se putea realiza, este expresia și a politicii F.S.N. și P.D.A.R. Privatizarea și modernizarea în agricultura țării noastre, spre deosebire de alte ramuri ale producției materiale, reprezintă forma și calea cea mai rapidă de depășire a crizei de dezvoltare, de asigurare în consecință a unui standard civilizată de viață al întregii populații. Specificul procesului de producție agricol permite o redresare a întregii economii într-un timp redus, evident în contextul adoptării unor alternative de privatizare eficiente, stimulatorii.

I. Specificitatea tranziției în agricultură

1. Acțiunea de privatizare în agricultură trebuia fundamentată pe cunoașterea profundă a realității din fiecare zonă geoeconomică, pe analize multidisciplinare a C.A.P.-urilor, inclusiv ale structurii demografice și calității forței de muncă, pe cunoașterea comportamentului țărănimii și în general a populației urbane cu drept de reconstituire a proprietății. Cunoașterea stării social-economice a țărănimii, a psihologiei acestei clase era decisivă în timpul reformei.

2. Pentru asigurarea funcției democratice a statului se impunea dezbateră științifică cu toți factorii de conducere și de execuție în agricultură, cu specialiști din discipline interferente, dar mai ales cu țărani cooperatori a alternativelor posibile de tranziție de la agricultura cooperatistă la cea privată.

3. Se impunea, de asemenea, dezbaterea publică prin canalele mass-mediei a programelor de privatizare în agricultură ale partidelor de opoziție, în mod prioritar cel al P.N.Ț.C.D.

4. Elaborarea legii fondului funciar, reprezentând prevalența doctrinei partidului de guvernământ, așa cum stipulează dreptul de constituire și reconstituire asupra pământului, indiscutabil reprezintă acțiunea de privatizare în agricultură, dar este incompletă, confuză, neluând în calcul diversitatea situațiilor concrete, și labilă dînd naștere la neclarități soldate cu numeroase tensiuni și conflicte sociale grave.

5. Legea nr. 18/1991 a fondului funciar are ca obiectiv privatizarea pe baza constituirii și reconstituirii dreptului de proprietate asupra pământului, dar în același timp prezintă și tendințe practic de expropriere a celor care au deținut înainte de cooperativizare suprafețe mai mari de 10 ha. Același lucru se poate susține și despre fondul silvic, din care țărănimii de drept i s-a repartizat foarte puțin.

6. Faptul că privatizarea în agricultură, potrivit legii nr. 18/1991, a început și se va finaliza prin acordarea titlului de proprietate, reprezintă tranziția de la structurile agrare socialiste la cele particulare, indiferent de forma de muncă și de producție, dar amînarea aplicării ei întîrzie acest proces.

7. Specificul tranziției în agricultură rezidă, în primul rînd, în dimensiunea privatizării, comparativ cu celelalte ramuri de activitate, care se situează la praguri practic reduse, nesemnificative.

8. Privatizarea realizabilă prin legea fondului funciar privește, cu mici excepții, întreaga țărănime sau mai corect spus aproape în întregime resursele de muncă din mediul rural și o pondere apreciabilă a celei din municipii și orașe, ceea ce-i conferă vaste dimensiuni sociale.

9. Specificul privatizării în agricultură se remarcă prin desființarea tuturor C.A.P.-urilor, a structurilor cooperatiste — conferind dimensiunea fondului funciar acordat celor în drept după patru decenii.

10. Esența legii fondului funciar, modul ei concret de aplicare a determinat însă pulverizarea proprietății agricole, fărămîțarea excesivă a culturilor, formarea în majoritatea covârșitoare a economiei familiei de subzistență.

11. Nedistribuirea proprietății de stat țărănimii în drept, iar existența unei ponderi mai mari sau mai mici a suprafețelor aparținînd unităților din agricultura de stat la nivelul zonelor geoeconomice a creat diferențieri sensibile intra/interjudețene și în consecință diferențieri sensibile în suprafețele de teren ale populației împrîrietăite.

12. Privatizarea în agricultură a structurat, restructurat dimensiunea economică și implicit socială a gospodăriei țărănești. A schimbat și transformat structura socială și de clasă a comunităților rurale prin desființarea clasei țărănimii cooperatiste și apariția țărănimii individuale de diferite tipuri.

13. Afirmarea privatizării în agricultură determină tranziția de la comportamentul economic colectivizat, deseori lipsit de interese, opțiuni și decizii la comportamentul de proprietar, dinamic, cu interese majore și opțiuni în valorificarea superioară a mijloacelor de producție și de muncă, în obținerea directă a avantajelor materiale.

14. În scopul redresării în termen practic util a agriculturii românești pe baze private se impune extinderea aplicabilității legii fondului funciar și asupra întreprinderilor agricole cu capital de stat sau mixt, și redarea lor celor în drept. În acest mod s-ar diminua procesul pulverizării terenurilor. Într-un stat pretins de drept și în scopul respectării legalității se impunea respectarea opțiunii țărânimii proprietare asupra terenurilor luate de întreprinderile agricole de stat. Și nu decizia guvernului impusă celor în drept, pentru a fi „răscumpărați” cu acțiuni în aceste unități, acțiuni a căror valoare nu compensează nici pe departe rezultatele economice pe care le-ar fi avut în calitate de proprietari ai terenurilor respective.

15. Sint necesare strategii economice, politice și sociale specifice agriculturii în scopul tehnologizării la parametri necesari a proceselor de producție, extinderea și modernizarea bazei tehnico-materiale, formarea profesională a resurselor de muncă etc., în scopul obținerii unor rezultate superioare.

16. În actuala fază a privatizării agriculturii și în scopul revitalizării acestei ramuri este deosebit de necesară și de oportună subvenționarea ei de la buget.

17. În actuala stare economică a țării încurajarea sistematică a agriculturii printr-o strategie adecvată, printr-un sistem financiar-bancar avantajos, printr-o protecție socială convenabilă ar aduce echilibrul și prosperitatea la nivel societal, singura ramură care se poate redresa în timp scurt, și pentru care avem resurse și tradiție.

18. Urgentarea punerii în posesie în mod echitabil a țărânimii și acordarea integrală a titlurilor de proprietate asupra pământului ar estompa — pe viitor — riscul compromiterii producției agricole.

19. Evidența realității reclamă prioritatea desăvârșirii actului de împroprietărire integrală a țărânimii și cu terenurile care le-au aparținut și acum se află în posesia întreprinderilor agricole cu capital de stat, în felul acesta s-ar estompa fărămițarea gospodăriilor țărănești, pe lângă faptul că ar constitui un act de echitate socială.

20. Legea fondului funciar trebuie întregită de un set legislativ în care să se acorde un complex de facilități țărânimii printre care scutirea de impozit asupra pământului pentru o perioadă de timp mai îndelungată, despăgubirea de către stat a țăranilor deposedați de pământ și de mijloacele de muncă la înființarea C.A.P.-urilor, acordarea retroactivă a unui coeficient din valoarea rentei absolute aferentă terenului deținut și luat la colectivizarea forțată, reconstituirea dreptului la un cuantum de pensie aferent țărânimii cooperatiste similar cu cel al muncitorilor din ramurile de activitate cu caracter neagricol etc.

21. Împroprietărire a țărânimii astăzi în condițiile în care acest grup social a fost deposedat de uneltele de muncă, de mijloacele de tracțiune în etapa de colectivizare a agriculturii și apoi decenii la rând supus unui intens proces de pauperizare — fără asigurarea executării mecanice a lucrărilor agricole și la prețuri rezonabile — micii fermieri, economia țărănească va suferi un alt proces de ruinare, iar criza agrară va continua cu aceleași efecte devastatoare. Intervenția statului pentru modernizarea fermelor țărănești, subvenționarea de la buget a acestor costuri reprezintă o cerință economică și socială prioritară, un drept imprescriptibil al țărânimii.

22. Tergiversarea aplicării legii fondului funciar, în mod deliberat sau nu, ca și demagogia populistă a rolului și importanței agriculturii în perioada postdecembristă trădează aceeași politică de marginalizare a agriculturii și implicit a țărănimii, specifică comunismului.

De altfel, „importanța” care se acordă agriculturii reiese și din faptul că în guvernul de după decembrie 1989 lipsesc consilierii cu studii de profil, iar în parlamentul României nu există nici un țaran autentic. La noi legile agrare se elaborează fără consultarea țărănimii și deseori împotriva aspirațiilor, intereselor și opțiunilor acesteia, iar efectele lor negative sînt de acum evidente etc. Țărănimea în România reprezintă, succint spus, tot un „paria”, dar împrăștiată, atîta timp cît guvernul nu elaborează în fapt un sistem de protecție socială specific agriculturii destinat contracarării efectelor tranziției, costurilor economice și sociale pauperizante. Protecția față de efectele frenatorii ale tranziției la economia de piață se impune cu atît mai mult cu cît afectează milioane de producători privați, practic întreaga clasă a țărănimii.

23. Legea fondului funciar — expresie a tranziției de la agricultura cooperatistă la structurile private — ar fi făcut mai eficientă împrăștierea țăranilor, mai rapidă și în mod integral (cu suprafețele asupra cărora aveau dreptul înainte de colectivizare), fără declanșarea procesului de pulverizare a pămîntului și gospodăriilor, cu o protecție corespunzătoare față de efectele tranziției — dacă s-ar fi admis și alte alternative nu numai opțiunea F.S.N. și P.D.A.R., distanțați de interesele țărănimii române.

24. Lichidarea C.A.P.-urilor trebuia precedată de analize obiective — științifice de evaluare a patrimoniului acestora, de contribuția țăranilor cooperatori la valoarea activului cooperativei, trebuiau fixate criteriile de despăgubire corectă, iar sistemul licitațiilor supravegheat de forurile competente. S-ar fi evitat în acest mod pagubele, fraudele și îmbogățirea pe căi ilicite tot, în general, a nomenclaturii comuniste a satelor.

Destruințarea C.A.P.-urilor fără dezbateră și elaborarea unui set de legi și criterii de evaluare a patrimoniului, de despăgubire corectă a țăranilor, de asistență juridică și a organelor de supraveghere a respectării legalității etc.etc., — a reprezentat, în final, mai degrabă, o imensă pierdere materială pentru agricultură, pentru țărănime și în general pentru avuția națională.

Lăsată în voia soartei activitatea C.A.P.-urilor înainte de lichidare a dus la scăderea nejustificată a șeptelului (decese prin înfometare), la distrugerea construcțiilor gospodărești etc., la imense pierderi materiale, făcîndu-se vinovată de neglijență, lipsă de răspundere și profesionalism, conducerea Ministerului Agriculturii, ca și direcțiile agricole județene, prefecturile etc.

25. Privatizarea în agricultură și trecerea la economia de piață liberă, capitalistă reclamă un grad optim al dimensiunii suprafeței, convenabil aplicării tehnologiilor și mijloacelor agrobiologice moderne, realizarea acestui deziderat consistă în procesul de concentrare a proprietăților agricole realizabil prin intrarea în circuitul economic a pămîntului, cu prioritate în cumpărarea terenurilor de către populația rurală.

Agricultura privatizată constituie o șansă pentru țara noastră și trebuie accelerată, singura șansă în condițiile actuale.

26. Reforma economică în agricultură se realizează pe baza constituirii și reconstituirii dreptului asupra pământului și reprezintă — prin dimensiunea ei, prin numărul practic mare al populației afectate, prin tipul productiv al structurilor agrare — prima ramură de activitate privatizată din țară, de aici, și atenția cuvenită în strategia dezvoltării generale.

27. Corect spus, acest act normativ trebuie să se numească „Legea restituirii parțiale a pământului”, deoarece pământul era de drept al țăranilor, el a fost practic confiscat de statul comunist timp de peste 3-4 decenii.

28. Dacă Legea fondului funciar s-ar fi aplicat luând ca bază nu existentul funciar din 1.I.1990, ci terenurile cu care s-a intrat în C.A.P.-uri sau pe care le-au luat unitățile agricole de stat — s-ar fi evitat practic stările convulsionale, subiectivismele, afacerile și enorma muncă a comisiilor agrare.

II. Aplicarea Legii fondului funciar

Carențele și neajunsurile de fond și formă ale Legii pământului au contribuit la diverse interpretări, confuzii și eludări, declanșând în unele comunități rurale stări tensionale și conflicte sociale. O principală cauză rezidă în insuficiența suprafeței, în calitatea diferită a solului, în poziționarea terenului etc.

Comisiile înființate la nivel local pentru constituirea și reconstituirea dreptului de proprietate în multe sate au fost stabilite și nu alese prin adunări populare sau nu s-a ținut cont de calitățile profesionale și personale ale membrilor ei, în componența lor intrând în majoritate tot vechea proprietădă a satelor. Din analiza structurii socioprofesionale a comisiilor de împroprietărire din județul Constanța și Tulcea (mai 1991) reiese ponderea relativ redusă a cooperativelor agricole, iar femeile cooperatiste sînt total nereprezentate, deși aportul lor la activitatea C.A.P.-urilor a fost decisiv.

Aplicarea în mod parțial a Legii fondului funciar s-a mai datorat și insuficienței cadrelor tehnice de comensurare a suprafețelor ca și schimbărilor produse în destinația definitivă a terenurilor, rotirii lor de la un proprietar la altul, împărțirii și redistribuirilor ulterioare etc. Tergiversarea din motive obiective și mai ales subiective de la nivel central a aplicării Legii fondului funciar, a nedistribuirii integrale a titlurilor de proprietate pe lângă faptul că a creat o stare de nesiguranță și provizorat țăranimii în special, dar a dus la nelucrarea în timp util a pământului, de aici și producțiile mici sau foarte mici.

Cît despre stadiul concret al aplicării Legii fondului funciar acesta diferă de la un județ la altul, de la o comunitate la alta în cadrul aceluiași județ. Iată cîteva cifre. În județul Cluj (12-27.V.1992) :

1. Nr. comune, orașe, municipii cu documentații valide unde punerea în posesie se face pe bază de proiecte de parcelare, 80, realizate 100% ;

2. Suprafața totală care trebuie pusă în posesie persoanelor îndreptățite, 46,4% ;

3. Proporția nr. persoane care sînt îndreptățite de lege pentru a primi teren, 53,8% ;

4. Proportia nr. de persoane care au primit adeverințe de proprietate, 82,2%;

5. Nr. de decizii eliberate de prefectură celor îndreptățiți să primească acțiuni de la unitățile cu capital de stat, 11,13%;

6. Nr. de persoane cărora li s-a eliberat titluri de proprietate, 0.

În schimb, în județul Bistrița-Năsăud aplicarea Legii fondului funciar este mai avansată.

1. Suprafața pusă în posesie — 85,4%;

2. Persoane puse în posesie — 83,2%.

În consecință, desăvârșirea acțiunii de privatizare în agricultură reclamă prioritar urgentarea aplicării integrale a Legii fondului funciar prin acordarea titlurilor de proprietate celor în drept — ca o primă măsură de redresare a agriculturii.

Analiza stadiului de aplicare a Legii fondului funciar la nivelul întregii țări relevă situația (8 sept. 1992) următoare :

Specificare	Cifre absolute	%
1. Nr. total comisii locale	2 949	100,00
— din care cu documentații validate	2 933	99,47
— cu documentații nevalidate	16	0,53
2. Suprafața totală care trebuia pusă în posesie	9 228 394	100,00
3. Suprafața pusă în posesie	7 840 476	82,01
— din care la societăți și asociații agricole	3 303 207	43,18
4. Nr. total persoane de pus în posesie	5 104 449	100,00
5. Nr. persoane puse în posesie	3 983 379	77,65
— din care la societăți și asociații agricole	1 407 573	35,51
6. Nr. persoane parțial puse în posesie	1 141 070	22,35
7. Adeverințe de proprietate eliberate	4 683 272	91,75
8. Adeverințe de proprietate rămase de eliberat	421 300	8,26
9. Titluri de proprietate eliberate	119 877	2,34
10. Titluri în curs de completare	184 818	3,62
11. Decizii eliberate pentru acționari	128 834	73,61

Se remarcă dezechilibre la totalul suprafeței pusă în posesie (18%), la numărul persoanelor puse în posesie (23%), din care la societățile și asociațiile agricole decalajul este mai însemnat. De asemenea, numărul persoanelor parțial puse în posesie dețin o pondere de peste 22%. Sînt în drept de a primi adeverințe de proprietate peste 420 000 de persoane, iar la mai mult de o pătrime din populația cu drept de acționar nu li s-au eliberat, la acea dată, deciziile respective. Fenomenul cel mai important și care generează o stare tensională și de incertitudine și provizorat este acțiunea de tergiversare, amîinare nejustificată, care provoacă imense pagube materiale la nivel implicit societal — întîrzierea repartizării titlurilor de proprietate. Acordarea legalizată a dreptului de proprietate asupra pămîntului țărănimii și altor categorii sociale indrituite de lege reprezintă o prioritate. Discrepanța dintre numărul documentațiilor validate (99,47%) ale celor 2 940 de comisii locale, a suprafeței pusă în posesie pentru persoanele cu drept de constituire și reconstituire a terenului și care reprezintă pe total țară peste 82% și volumul titlurilor de proprietate eliberate de numai 2,34% este enormă și practic nejustificată din partea guvernărilor care

s-au succedat după anul 1990. Altfel spus din totalul de 5 104 449 persoane cu drept de posesie asupra terenului numai la 119 877 indivizi s-a acordat titlul de proprietate, deci au certitudinea că pământul le aparține și-l pot munci și cultiva potrivit intereselor lor economice, și, nu numai ale lor, ci ale întregii națiuni.

Repartizarea suprafeței totale care trebuie pusă în posesie revine într-o proporție de 35,79% societăților și asociațiilor agricole, iar din suprafața totală pusă în posesie aceste structuri agrare dețin 43,18%, restul de 64,21% și respectiv 56,82% afectează posesorii individuali de pământ.

Cum s-a menționat anterior, Legea fondului funciar prin caracterul ei limitat a determinat un proces accentuat de pulverizare a proprietății agricole, diminuând considerabil potențialul economic al gospodăriilor rurale, ca și transformarea acestora, în mare parte, în realizarea unei economii de subzistență nu de schimb cum se precizează pentru funcționarea economiei de piață liberă. Puzderia micilor producători agricoli pe țară reiese din raportul între suprafața totală, care trebuie pusă în posesie și numărul total al persoanelor de pus în posesie, revenind deci în medie 1,81ha. Aceasta în medie pe țară, pentru că la nivel zonal multe gospodării dețin sub 1 ha teren. Dimensiunea așa-zis optimă a unei gospodării trebuie să depășească minimul de 5 ha.

Reforma în agricultura cooperatistă s-a manifestat prin desființarea C.A.P.-urilor, prin reorganizarea asociațiilor economice intercooperatiste, prin constituirea societăților agricole potrivit Legii nr. 36/1991, prin înființarea asociațiilor agricole și, evident, în cea mai mare măsură, prin formarea exploatațiilor individuale — private, de diferite dimensiuni.

Redăm situația reorganizării fostelor C.A.P. (10.IX.1992) :

1. Numărul total de cooperative desființate,	4 260
2. Suprafața totală a terenurilor agricole pentru care s-a restabilit dreptul	9 224,2 mii ha
3. Societăți agricole potrivit Legii nr. 36/1991	
a. numărul total de societăți agricole	3 980
b. suprafața agricolă totală a terenurilor cuprinse în societăți agricole	1 892,2 mii ha
c. dimensiunea medie a unei societăți agricole	475,8 ha
d. numărul total al proprietarilor de terenuri din societățile agricole	777 821
4. Asociații agricole constituite :	
a. numărul total de asociații	11 234
b. suprafața agricolă totală a terenurilor cuprinse în asociații	1 756,2 mii ha
c. dimensiunea medie a unei asociații agricole	156,3 ha
5. Numărul total al societăților agricole în stadiul de organizare	763
6. Numărul total de asociații agricole în stadiul de organizare	619

În concluzie, din totalul suprafeței de 9 224,2 mii ha, care a intrat sub incidența Legii fondului funciar, societățile agricole constituite conform legii nr. 36/1991 dețin 20,51%, iar asociațiile agricole dispun de 19,03%,

restul de 60,46% revenind proprietarilor neasociați sub formă juridică, deci celor individuali, cifre estimative la începutul lunii septembrie 1992. Suprafața agricolă ce revine în medie pe un proprietar din societățile agricole se ridică la 2,43 ha. Reforma în agricultură nu este încheiată, aceasta reiese și din faptul că peste 19% din societățile agricole sînt în stadiul de organizare și 5,5% din totalul asociațiilor agricole. Privatizarea în agricultură a vizat și asociațiile economice intercooperatiste. Iată situația organizatorică a acestora la 10.IX.1992 :

— Total asociații economice intercooperatiste	709
din care :	
— reorganizate în societăți comerciale	533
— reorganizate în societăți agricole	32
— în stadiul de reorganizare în societăți comerciale	40
— desființate	66
— situație incertă	38

Marea majoritate, peste 75% din asociațiile economice intercooperatiste s-au reorganizat în societăți comerciale și numai într-o proporție de 4,5% acestea s-au transformat în societăți agricole, deși practic aparțineau de forma proprietății cooperatiste.

Aplicarea Legii fondului funciar prezintă stadii și dinamici diferite atît intrajudeț cît și interjudețe, iar dimensiunea structurilor private este condiționată de mărimea suprafeței pe categorii de folosință, de ponderea terenurilor aparținînd formelor organizaționale ale agriculturii de stat, de efectivul populației și, în special, de numărul celor care au dreptul de constituire și reconstituire a proprietății. Din aceste considerente valorile disperse sînt evidente, dar neatingînd parametrii unei dimensiuni optime a gospodăriilor țărănești, ale exploatațiilor de piață în adevăratul sens al cuvîntului. Cît despre modul de muncă al terenului se remarcă o diversitate de forme, care sînt într-o tranziție permanentă ; de la micile ferme familiale la sistemul asociației de diferite tipuri, inclusiv statuarea asociațiilor agricole și societăților comerciale. De remarcat faptul că la asociațiile agricole au aderat, într-o mai mare măsură, proprietarii de pămînt din afara comunităților rurale, proprietarii din sate în vîrstă care nu pot lucra pămîntul și alte categorii care nu dispun de mijloace bănești și mijloace de muncă necesare cultivării suprafețelor restituite etc.

Consecința prioritară a reformei din agricultură o reprezintă desființarea clasei omogene, sub raport economic și social, a țărănimii cooperatiste, care era sistematic exploatată și marginalizată. Reforma în agricultură schimbă compoziția socială a satului, apare și se sedimentează clasa țărănimii particulare, private, unde procesul de diferențiere este tot mai manifest. Dar, despre noua structură socială rurală într-un material distinct.

În concluzie, se poate afirma că reforma în agricultură se realizează prin acțiunea de privatizare, concretizată în constituirea și reconstituirea dreptului asupra pămîntului, de transformare instituțională, de restructurare și ajustare structurală, în final de crearea unui prevalent sector privat în care intervenția activă a statului în susținerea și rentabilizarea acestuia este stringent necesară.